

Geesti = ma rahwa

M. № 37

K a l e n d e r

ehf

Läht = Ramat

1860

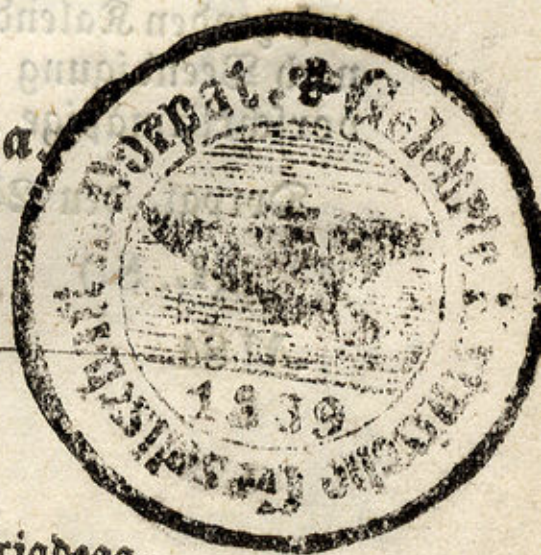
aasta peale, pärrast meie

Issanda Jeesuse Kristuse
sündimist.

Sel aastal on 366 päwa.

Talliñnas,

trükkitud Lindworsi pärrijate kirjadega.

Märkide selletaminne.

- Noor = ku.
- ☾ Essimenne merand.
- ☾ Täis = ku.
- ☾ Wiimne merand.

e. l. enne lõunat. — V. Pühha.

p. l. pärrast lõunat. — p. pärrast.

Der Druck dieses nur in den Ostseegouvernements ab-
zuführenden Kalenders wird unter der Bedingung gestattet, daß
nach Beendigung desselben der Abgeth. Censur in Dorpat die
vorschriftmäßige Anzahl Exemplare zugestellt werde.

Dorpat, den 24. August 1859.

(L. S.)

Abgetheilter Censor de la Croix.

Nr 84.

Sündinud asjade aiaarw.

Komisest tännini	5809 aast.
Kristusse sündimisest tännini	1860 —
Et Tallinna ülesehitati	641 —
Et ramatuid hakkati trükkima	420 —
Pärrast Lutterusse dige usso ülesõdmist	343 —
Pärrast wanna katko	203 —
Pärrast sebda, kui Toompä pöllend	176 —
Pärrast sure nälja hakkatust	165 —
Et Peterburgi linna ehitama hakkati	158 —
Et meie Ma Wenne-rigi wallitsusse alla sai	150 —
Et suurtkoli Tartus asutatati	58 —
Et ufi rõugid hakkati pannema	57 —
Et Prantsus Wenne-maale tulli ja Moskwa linna ärrapölletas	48 —
Et Gesti-maal priust kulutati	43 —
Et Mia-maal priust kulutati	41 —
Et meie Keisri Herrra Aleksander II. wallit- semas on	5 —

Kristusse ümberleikamisest. Luf. 2, 21.

1 Rede	Neäri Pühha	Uita Summal!
2 Laupääm	Ubel, Set	Kaunid

Jesus võggeneb Egiptusse male. Matt. 3, 13.

3 Pühhap.	Pühha p. Neäri	 8, 37 e. l.
4 Esmasp.	Metusalem	
5 Teisip.	Simeon	
6 Keßnäd.	3 Kunn. Pühha	fülmad
7 Neljasp.	Julianus	
8 Rede	Erart	ilmad.
9 Laupääm	Peatus	

Jesus 12 aastat wanna. Luf. 2, 41—52.

10 Pühhap.	1. P. p. 3 K. P., Paawli pääw	
11 Esmasp.	Emraim	 1, 57 e. l.
12 Teisip.	Rein	Külm
13 Keßnäd.	Hilarius	
14 Neljap.	Robert	ja waggased
15 Rede	Liidrik	
16 Laupääm	Risbert	ilmad.

Pulmad Rana: linnas. Joan. 2, 1.

17 Pühhap.	2. P. p. 3 K. P., Tönnise pääw	
18 Esmasp.	Uksel	
19 Teisip.	Sara	 6, 52 e. l.
20 Keßnäd.	Maabian Sebst.	Kange
21 Neljasp.	Neto	fülm,
22 Rede	Madlena	
23 Laupääm	Potta	selged ilmad.

Pealikust Kapernauma: linnas. Matt. 8, 1.

24 Pühhap.	3 P. p. 3 K. P.	Külma
25 Esmasp.	Paawli ümberp.	järrel
26 Teisip.	Polikarpus	 4, 14 e. l.
27 Keßnäd.	Krisostomus	
28 Neljasp.	Karel	lumme saddo
29 Rede	Samuel	ja
30 Laupääm	Adelgund	selged

Wina: mäest. Matt. 20, 1.

31 Pühhap. | 9. P. e. Kr. üll. P. | ilmad.

ionemal selle ku päwal tõuseb päike pool tundi pärrast kello 8, ja lähheb loja pool tundi pärrast kello 3. Pääw on 7, ja ö 17 tundi pisk.

1 Esmasp.	Priigitta	 8, 30 p. l.
2 Teisip.	Küünla pääw	
3 Keisnäd.	Hanna	Pilweseb
4 Neljasp.	Beronika	ilmad
5 Rede	Agata	
6 Laupäaw	Tora	lummesaoga,

Külwi : mehhest. Luf. 8, 4.

7 Pühhap.	8. P. e. K. üll. P.	ja tuisud.
8 Esmasp.	Salomon	
9 Teisip.	Apollonia	 9, 19 p. l.
10 Keisnäd.	Kolastika	Kange kül
11 Neljasp.	Elwina	se järrel
12 Rede	Eulalia	tuisused
13 Laupäaw	Penigna	

Pimmedast tee äres. Luf. 18, 31.

14 Pühhap.	7. P. e. K. üll. P.	ilmad.
15 Esmasp.	Waußina	
16 Teisip.	Wastla pääw	 9, 34 p. l.
17 Keisnäd.	Tuhka pääw	

18 Neljasp.	Konfordia	
19 Rede	Simon Apost.	Kange
20 Laupäaw	Eigarius	

Kristust kiusatakse. Matt. 4, 1.

21 Pühhap.	1. P. Paastus	kül
22 Esmasp.	Peetri pääw	
23 Teisip.	Mina	ja selged
24 Keisnäd.	Walwe pääw	 2, 23 p. l.
25 Neljasp.	Aladdise pääw	ilmad,
26 Rede	Wiktor	
27 Laupäaw	Rektor	lummesadbu

Kananea naesest. Matt. 15, 21.

28 Pühhap.	2. P. Paastus	ja
29 Esmasp.	Makarius	kange kül.

16nemal selle fu päwal tõuseb päike kello 7. ähheeb loja kello 5. Pääw on 10, & 14 tundi, pirk.

1 Teisip.	Albinus	 10, 47 e. l.
2 Keisnäd.	Medea	
3 Neljasp.	Runikunde	
4 Rede	Adrian	
5 Laup.	Angelus	

Selge

Kristus aiab kurratid wälja. Euf. 11, 14.

6 Pühhap.	3. P. Paastus	taemas,
7 Esmasp.	Perpetua	
8 Teisip.	Põri pään.	weise
9 Keisnäd.	Prudentius	 3, 35 e. l.
10 Neljasp.	Mikeus	
11 Rede	Konstantin	
12 Laupäam	Kregor	

kül.

5000 mehhe sõotmisest. Joa. 6, 1.

13 Pühhap.	4. P. Paastus	Selged
14 Esmasp.	Sakarias	ja
15 Teisip.	Longinus	külmad
16 Keisnäd.	Aleksander	ilmad,
17 Neljasp.	Truta	

18 Rede	Kabriel	 8, 31 e. l.
19 Laupäam	Josep	

Jesús kinnwidega wiisatud. Joa. 8, 46.

20 Pühhap.	5. P. Paastus	wahhel
21 Esmasp.	Pent	
22 Teisip.	Kawael	lumme-
23 Keisnäd.	Tiits	 11, 39 e. l.
24 Neljasp.	Kasimir	
25 Rede	Paasto Maarj. p.	
26 Laupäam	Emanuel	

saddo.

Kristusse süüesõitmisest. Matt. 21, 1.

27 Pühhap.	6. P. Paastus	Niisked
28 Esmasp.	Kideon	
29 Teisip.	Eustahius	tuulsed
30 Keisnäd.	Adonius	ilmad.
31 Neljasp.	Suur Neljap.	

8mal selle fu päwal tõuseb päike kello 6, lähkeb loja kello 6. Pääw on 12 ja ö 12 tundi pikk.

1 Rede	Suur Rede	 3, 13 e. l.
2 Laupääd	Karjalaskm. Paulina	Wägga

Kristusse ülestõusmisest. Mark. 16, 1.

3 Pühhap.	Ülestõusm. P.	head
4 Esmasp.	Teine Pühha	päwad,
5 Teisip.	Kolmas Pühha	wahhel
6 Keßnäd.	Kõlestin	õ-kulmad
7 Neljasp.	Aron	 7, 24 e. l.
8 Rede	Liborius	
9 Laupääd	Dogißlaus	

Kinnipandud uksest. Joän. 20, 19.

10 Pühhap.	1. P. p. üll. P.	ja
11 Esmasp.	Leo	
12 Teisip.	Julius	heitlikkud
13 Keßnäd.	Justinus	
14 Neljasp.	Künni pääd	ilmad.
15 Rede	Dlimpia	 4, 15 p. l.
16 Laupääd	Karisiuð	

Heast karjastest. Joän. 10, 12.

17 Pühhap.	2. P. p. üll. P.	Wihma
18 Esmasp.	Walerian	
19 Teisip.	Timon	ja
20 Keßnäd.	Jakobina	
21 Neljasp.	Adolarius	päwa
22 Rede	Kajuð	 8, 41 e. l.
23 Laupääd	Jürri pääd	

ürritesse aia pärrast. Joän. 16, 16.

24 Pühhap.	3. P. p. üll. P.	paistet
25 Esmasp.	Markuse pääd	
26 Teisip.	Esefiuð	seal
27 Keßnäd.	Anastasiuð	
28 Neljasp.	Witalis	wahhel.
29 Rede	Reimund	 8, 55 p. l.
30 Laupääd	Grastuð	

12nemal selle ku päwal tõuseb päike pool tundi pärrast kello 4, ning lähheb loja pool tundi pärrast kello 7. Pääd on 15 ja õ 9 tundi pitk.

Kristusse ärraminnenuisest. Joan. 16, 5.

1 Pühhap.	4. P. p. üll. P.,	Wolbri p.
2 Esmasp.	Sigismund	
3 Teisip.	+ Feidminne	Head
4 Keisnäd.	Blorian	sojad.
5 Neljasp.	Rothard	pawad.
6 Rede	Susanna	
7 Laupäaw	Ulrika	Umbne.

Digest pallunuisest. Joan. 16, 23.

8 Pühhap.	5. P. p. üll. P.	 8, 25 p. l.
9 Esmasp.	Wiggolas	
10 Teisip.	Kordian	wihmane
11 Keisnäd.	Pankratiu	ilm.
12 Neljasp.	Taewamin. p.	Wägga
	[Suur risti päaw.]	
13 Rede	Sermatius	tuulsed ilmad.
14 Laupäaw	Kristijan	

Rõmuatajast Waimust. Joan. 15, 26.

15 Pühhap.	6. P. p. üll. P.	 9, 37 p. l.
16 Esmasp.	Krööd	

17 Teisip.	Anton	Pilwine
18 Keisnäd.	Erif	taewas
19 Neljasp.	Willip	ja
20 Rede	Ernestina	
21 Laupäaw	Pontusina	wihma.

Pühhas Waimust. Joan. 14, 23.

22 Pühhap.	Nelli Pühhi	 6, 25 p. l.
23 Esmasp.	Teine Pühha	
24 Teisip.	Kolmas Pühha	Ilm
25 Keisnäd.	Urbanu	lõõb selget
26 Neljasp.	Eduard	ja pawad
27 Rede	Ludolw	lähhemad
28 Laupäaw	Willem	

Jesús ja Nikodemus. Joan. 3, 1.

29 Pühhap.	3 aino Summ. P.	sojemaks.
30 Esmasp.	Wigand	 2, 43 p. l.
31 Teisip.	Petronella	

8mal selle fu päwal tõuseb päike pool tund pärrast kello 3, ning lähheb loja pool tundi pärrast kello 8. Päaw on 17 ja õ 7 tundi pikk.

1 Kestnäd.	Kotškal	Head ilmad.
2 Neljasp.	Martellus	
3 Rede	Emma	
4 Laupäät	Tarius	

Rikkast mehest. Luf. 16, 19.

5 Pühhap.	1. P. p. 3a. J. P.	Sojad 7, 2 e. l. pawad mürrišta-
6 Esmasp.	Artemius	
7 Teisip.	Lufreetsia	
8 Kestnäd.	Pitkem pääw	
9 Neljasp.	Pertram	
10 Rede	Hans	
11 Laupäät	Parnabas	

Surest õhtosõmaaiast. Luf. 14, 16.

12 Pühhap.	2. P. p. 3a. J. P.	misfega, 2, 15 e. l. rahhe ja
13 Esmasp.	Tobias	
14 Teisip.	Senni	
15 Kestnäd.	Widi pääw	
16 Neljasp.	Juština	
17 Rede	Nikander	

18 Laupäät	Homerus	wihmaga.
------------	---------	----------

Kaddunud lambast. Luf. 15, 1.

19 Pühhap.	3. P. p. 3a. J. P.	Tormised 5, 47 e. l. ilmad, ja wihma, selle järrel
20 Esmasp.	Blorentin	
21 Teisip.	Rael	
22 Kestnäd.	Karolina	
23 Neljasp.	Pasilius	
24 Rede	Jani pääw	
25 Laupäät	Bebronia	

Olge armolissed. Luf. 6, 36.

26 Pühhap.	4. P. p. 3a. J. P.	kallid sojad pawad.
27 Esmasp.	Ladišlaus	
28 Teisip.	Josua	
29 Kestnäd.	Peetri Pawli p.	
30 Neljasp.	Eufina	 7, 37 e. l.

ionemal selle ku päwal tõuseb päike 3 we-
randit pärrast kello 2, ning lähheb loja üks we-
rand pärrast kello 9. Pääw on 18 ning ühe pool,
õ pool fuer tundi pikk.

1 Rede	Leobald	
2 Laupäaw	Heina Maria p.	Reige
Rohkest kallafagist. Luf. 5, 1.		
3 Pühhap.	5 P. p. 3 a. J. P.	illusamad
4 Esmasp.	Ulrik	ilmad.
5 Teisip.	Anselm	
6 Keßnäd.	Hektor	3, 59 p. l.
7 Neljasp.	Demetrius	jäwad
8 Rede	Kilian	
9 Laupäaw	Kirillus	selle pole

Wariseride digusfest. Matt. 5, 20.		
10 Pühhap.	6. P. p. 3 a. J. P.,	7 Wenda
11 Esmasp.	Cleonora	ku aial
12 Teisip.	Hindrik	
13 Keßnäd.	Marreta pääw	7, 19 e. l.
14 Neljasp.	Ponawent	allati.
15 Rede	Apost. jaggam.	
16 Laupäaw	August	Selle järrel

4000 mehhe söötmisest. Mark. 8, 1.		
17 Pühhap.	7. P. p. 3 a. J. P.	umbne

18 Esmasp.	Rosina	wihmane
19 Teisip.	Briderika	
20 Keßnäd.	Elias	7, 32 p. l.
21 Neljasp.	Daniel	ilm,
22 Rede	Maria Madal.	wihma
23 Laupäaw	Dskar	

Walle-prohwetideft. Matt. 7, 15.		
24 Pühhap.	8. P. p. 3 a. J. P.	ja tuult.
25 Esmasp.	Jakobi pääw	
26 Teisip.	Anno	Wägga
27 Keßnäd.	Marta	11, 2 p. l.
28 Neljasp.	Pantaleon	head
29 Rede	Olowi pääw	
30 Laupäaw	Kermanus	

Ullekohtuseft maia-piddajast. Luf. 16, 1.		
31 Pühhap.	9. P. p. 3 a. J. P.	ilmad.

12 nemal selle ku päwal tõuseb päike pool tundi
pärrast kello 3, ning lähheb loja pool tundi pä-
rast kello 8. Pääw on 17, ja 8 7 tundi pitk.

1 Esmasp.	Petri wang.	Kennad
2 Teisip.	Annibal	sojad
3 Keßnäd.	Gleasar	 11, 59 p.l.
4 Neljasp.	Dominikus	päwad.
5 Rede	Dsmald	
6 Paupääw	Eugenius	

Jerusalemima ärrarikmisest. Luk. 19, 41.

7 Pühhap.	10. P. p. 3 a. J. P.	Wihmased,
8 Esmasp.	Kerhard	tuulsed
9 Teisip.	Romanus	 2, 28 p. l.
10 Keßnäd.	Lauritse pääw	ilmad.
11 Neljasp.	Herman	
12 Rede	Alara	
13 Paupääw	Hildebert	

Wariserist ja tõlnerist. Luk. 18, 9.

14 Pühhap.	11. P. p. 3 a. J. P.	Selge
15 Esmasp.	Rukki Maria p.	taewas.
16 Teisip.	Isaak	See
17 Keßnäd.	Willibald	lähhab
18 Neljasp.	Peno	

19 Rede	Sebald	 10, 36 e. l.
20 Paupääw	Pernard	

Kurdist ja keletumast. Mark. 7. 31.

21 Pühhap.	12 P. p. 3 a. J. P.	suremaks.
22 Esmasp.	Willibert	Mürrista-
23 Teisip.	Sakeus	misjed
24 Keßnäd.	Pärtli pääw	wihmaga
25 Neljasp.	Ludwik	 0, 46 p. l.
26 Rede	Treneus	
27 Paupääw	Rebhard	

Preeßtrist ja lewitist. Luk. 10, 23.

28 Pühhap.	13 P. p. 3 a. J. P.	wähhenda-
29 Esmasp.	Joann. hukkasam.	wad
30 Teisip.	Penjamin	soja.
31 Keßnäd.	Rebekka	

14nemal selle ku päwal tõuseb päike 3 werandit pärrast kello 4, ning lähheb loja werand pärrast kello 7. Pääw on 14 ning üks pool, ja 8 pool kumner tundi pitk.

1 Neljasp.	Egidius	Selge
2 Rede	Lisa	
3 Laupääd	Reinard	 7, 48 e. t.

Rümmest piddali - többifest. Luf. 17, 11.

4 Pühhap.	14. P. p. 3a. P. J.	taemas,
5 Esmasp.	Moseš	hia
6 Teisip.	Magnus	tuiv ilm
7 Keßnäd.	Regina	selle ku
8 Neljasp.	Maria sündim.	
9 Rede	Pruno	
10 Laupääd	Coßtenes	 1, 3 e. l.

Rammonast. Matt. 6, 24.

11 Pühhap.	15. P. p. 3a. J. P.,	Põri pääw
12 Esmasp.	Sirus	eßfimeste
13 Teisip.	Amatus	näddalattes.
14 Keßnäd.	† üllendaminne	
15 Neljasp.	Nikodemus	Siis
16 Rede	Leontina	tullemad
17 Laupääd	Josepina	

Raini: liina furnust. Luf. 7, 11.

18 Pühhap.	16. P. p. 3a. J. P.	 3, 19 e. l.
19 Esmasp.	Werner	
20 Teisip.	Mausta	willud
21 Keßnäd.	Mattensse pääw	wihmased
22 Neljasp.	Morits	ja
23 Rede	Osea	tormised
24 Laupääd	Joann. samin.	

Wee: többifest. Luf. 14, 1.

25 Pühhap.	17. P. p. 3a. J. P.	 0, 43 e. l.
26 Esmasp.	Joann. õppet.	
27 Teisip.	Ado	päwad
28 Keßnäd.	Wentsel	ja
29 Neljasp.	Mihkli pääw	külm.
30 Rede	Hironimus	

11nemal selle ku päwal tõuseb päike kello 6, ning lähheb loja kello 6. Pääw on 12 ning 3 ka 12 tundi pitk.

1 Laupääd	Wolmar	Märjad
Suremast käsust. Matt. 22, 34.		
2 Pühhap.	18. P. p. 3 a. J. P.	 4, 17 p. l.
3 Esmasp.	Leikusse Püh.	
4 Teisip.	Tairus	ja
5 Keßnäd.	Prants	
6 Neljasp.	Wridebert	kulmad
7 Rede	Lomisa	
8 Laupääd	Malo	ilmad.
	Tomasia	

Alwatud innimessest. Matt. 9, 1.		
9 Pühhap.	19. P. p. 3 a. J. P.	 3, 50 p. l.
10 Esmasp.	Melfior	
11 Teisip.	Purkard	Kanged
12 Keßnäd.	Walwrid	
13 Neljasp.	Teresia	tormised
14 Rede	Kalikstrus	
15 Laupääd	Heddo	päwad.

Pulma ridest. Matt. 22, 1.		
16 Pühhap.	20. P. p. 3 a. J. P.	Pilmesed

17 Esmasp.	Leonhard	 8, 28 p. l.
18 Teisip.	Lukaspe päaw	
19 Keßnäd.	Lutsius	ja
20 Neljasp.	Weliitsius	wihmased
21 Rede	Ursel	
22 Laupääd	Kordula	ilmad.

Runningamehhe poiaht. Joan. 4, 74.

23 Pühhap.	21. P. p. 3 a. J. P.	Lutterusse
24 Esmasp.	Salome	õige usfo ülleswõtm. Püh.
25 Teisip.	Krispin	 10, 56 e. l.
26 Keßnäd.	Umandus	Selge
27 Neljasp.	Kapitolin	taewaß.
28 Rede	Simon Judas	ja
29 Laupääd	Engelhard	

Kawwalast sullasest. Matt. 18, 23.

30 Pühhap.	22. P. p. 3 a. J. P.	kange kül.
31 Esmasp.	Wolrogang	

16nemal selle ku päwal tõuseb päike pool tundi pärrast kello 7, ning lähheb loja pool tundi pärrast kello 5. Päaw on 9, ja õ 15 tundi pitk.

1 Teisip.	Pühade pääw	 2, 15 p. l.
2 Keisnäd.	Hingede pääw	
3 Neljasp.	Kotlieb	
4 Rede	Otto	
5 Laupäaw	Mlandina	
		Uddune
		fülm

Kohto : rahhast. Matt. 22, 15.

6 Pühhap.	23. P. p. 3 a. J. P.	ilm.
7 Esmasp.	Daltasar	
8 Teisip.	Klaudius	 10, 32 p. l.
9 Keisnäd.	Joobst	
10 Neljasp.	Martin Lutter	Dilwene
11 Rede	Martin piisk.	
12 Laupäaw	Sonas	
		taemas

Jairi tütrest. Matt. 9, 18.

13 Pühhap.	24. P. p. 3 a. J. P.	ja
14 Esmasp.	Pridif	
15 Teisip.	Leopold	paljo lund.
16 Keisnäd.	Ottomar	
17 Neljasp.	Alweus	 1, 16 p. l.

18 Rede	Kelastus	Külm
19 Laupäaw	Liisbet	

Wiimsest kohto päwast. Matt. 24, 15.

20 Pühhap.	25. P. p. 3 a. J. P.	lähhab
	Surn. mälles. p.	allati
21 Esmasp.	Maria ohwerd.	suremaks.
22 Teisip.	Setfilia	 7, 39 p. l.
23 Keisnäd.	Klement	
24 Neljasp.	Jostas	Luisose
25 Rede	Kadrina pääw	
26 Laupäaw	Konrad	ilmaga

Kristusse sisse : sõitmisest. Matt. 21, 1.

27 Pühhap.	1. Krist. tull. P.	lähhab
28 Esmasp.	Künter	fullale.
29 Teisip.	Ewart	 2, 26 p. l.
30 Keisnäd.	Andrese pääw	

ionemal selle ku päwal tõuseb päike pool tundi pärrast kello 8, ning lähheb loja pool tundi pärrast kello 3. Pääw on 7, ja ö 17 tundi pikk.

1 Neljasp.	Arend	
2 Rede	Kandidus	Selge
3 Laupääd	Jula	

Lähhed enne wimist päwa. Luf. 21, 25.

4 Pühhap.	2 Krist. tull. P.	
5 Esmasp.	Sabina	taemas
6 Teisip.	Niggola pääw	
7 Keßnäd.	Antonia	fange
8 Neljasp.	Maria samin.	 7, 49 e. l.
9 Rede	Lühhem pääw	
10 Laupääd	Judit	fülm

Joannes wangi tornis. Matt. 11, 2.

11 Pühhap.	3. Krist. tull. P.	
12 Esmasp.	Otilia	jaab
13 Teisip.	Puutsia	pitkalt.
14 Keßnäd.	Nikasiu	
15 Neljasp.	Johanna	Luisfo.
16 Rede	Mibina	 4, 56 e. l.
17 Laupääd	Ignaatius	

Joannesse tunnistusfest. Joann. 1, 19.		
18 Pühhap.	4. Krist. tull. P.	
19 Esmasp.	Lot	Pilwene
20 Teisip.	Abraham	taemas
21 Keßnäd.	Toma pääw	annab
22 Neljasp.	Peata	
23 Rede	Jagobert	 3, 33 e. l.
24 Laupääd	Adam, Ewa	

Kristusse sündimisfest. Luf. 2, 1.

25 Pühhap.	Jõulo	
26 Esmasp.	Teine Pühha	paljo
27 Teisip.	Kolmas Pühha	
28 Keßnäd.	Süta laste pääw	lund.
29 Neljasp.	Noa	
30 Rede	Tawet	 5, 6 e. l.
31 Laupääd	Silwester	

Ionemal selle ku päwal tõuseb päike werand pärrast kello 9, ja lähheb loja 3 werandit pärrast kello 2. Pääw on 5 ja üks pool, ja 8 18 ja üks pool tundi pitk.

Aasta muutmissed.

Kewwade hakkab 8. Paasto-ku päwal, kello 10, 37 min. e. l. Siis on päaw ja õ ühhepitkused.

Sui hakkab 8. Jani-ku päwal, kello 9, 14 min. p. l. Siis on meil kõige pitkem päaw.

Süggise hakkab 10. Mihkli-ku päwal, kello 9, 25 min. e. l. Siis on päaw ja õ ühhe pitkused.

Talwe hakkab 9. Jõulo-ku päwal, kello 3, 14 min. p. l. Siis on meil kõige lühhem päaw.

Päwa- ja Ku-warjutamissed.

Sel 1860 aastal warjutakse Päike kolm kord ja Ku üks kord, agga meie maal ei olle sest mitte ühtegi näha.

Teadaandminne,

mil aial ramatud Posti-maias wästo wõetakse, ja mil aial postid ramatud Tallinna towad.

Wästo wõetakse:

Peterburri ja Tartu linna pole: Kesknäddala ja Laupäwa hommiko kello 9sast lõuneni kello 12.

Riga ja Perno linna pole: Teisipäaw ja Reda kello 9sast hommiko senni kui pärrast lõunat kello 2.

Saabsalu ja Paide linna: Pühapäaw ja Neljaspäaw hommiko kello 9sast senni kui kello 2 p. l.

Postid towad ramatud:

Peterburrist ja Riga linnast: Neljaspäwa ja Pühapäwa õhtul.

Saabsalust ja Paidest: Kesknäddal ja Laupäaw.]

K r o n o p ü h h a d,

mis ue kirriko seadusse järrele ka Maakirri-
kutes nenda kui Paasto jutlusse päwad
tullemad piddada:

- 1) Kõunla-ku 19. päwal. Meie sure Keisri Herra Aleksander Nikolajewitsi wallitsusse hakkatusse päaw.
- 2) Jürri-ku 17. päwal. Meie sure Keisri Herra Aleksander Nikolajewitsi sündimisse päaw.
- 3) Jürri-ku 23. päwal. Keisri Herra Emma, õnsa Keisri Nikolai Pawlowitsi lesse Proua Aleksandra Weodorowna nimme päaw.
- 4) Heina-ku 1. päwal. Keisri Herra Emma, õnsa Keisri Nikolai Pawlowitsi lesse Proua, Aleksandra Weodorowna sündimisse päaw.
- 5) Heina-ku 22. päwal. Meie sure Keisri Proua Maria Aleksandrowna nimme päaw.
- 6) Heina-ku 27. päwal. Meie sure Keisri Proua Maria Aleksandrowna sündimisse päaw.
- 7) Leikusse-ku 26. päwal. Meie Sure Keisri Herra Aleksander Nikolajewitsi ja Emma Abbikasa Kronimisse päaw.
- 8) Leikusse-ku 30. päwal. Meie sure Keisri Herra Aleksander Nikolajewitsi nimme päaw.

- 9) Mihkli:ku 8. päwal. Ilesarewitsi Surewüsti Nikolai Aleksandrowitsi, Wenne:rigi aujärje pärris pärrija sündimise päaw.
- 10) Jülo:ku 6. päwal. Ilesarewitsi Surewüsti Nikolai Aleksandrowitsi, Wenne:rigi aujärje pärris pärrija nimme päaw.

Keisri Herra Suggoselts.

Aleksander II. Nikolajewits, Kõige Wenne:rigi wallitseja ja Keiser, Pohla:ma Kuningas j. n. e., sünd. 17. Jüri:ku p. 1818.

Maria Aleksandrowna, Keisri Proua sünd. 27. Heina:ku p. 1824.

Nende lapsed:

- 1) Nikolai Aleksandrowits, Ilesarewits, Suurwüsti ja Wenne:rigi aujärje pärris pärrija sünd. 8. Mihkli:ku päwal 1843.
- 2) Aleksander Aleksandrowits, Suurwüsti, sünd. 26. Künla:ku päwal 1845.
- 3) Wladimir Aleksandrowits, Suurwüsti, sünd. 10. Aprillil 1847.
- 4) Aleksei Aleksandrowits, Suurwüsti, sünd. 2. Reäri:ku p. 1850.
- 5) Maria Aleksandrowna, Surewüsti Printsess, sünd. 5. Oktobril 1853.
- 6) Sergei Aleksandrowits, Suurwüsti, sünd. 29. Aprillil:ku p. 1857.

Aleksandra Weodorowna, Keisri Herra Emma ja õnna Keisri Nikolai Pawlowitsi lest: proua, sünd. 1. Julil 1798.

Emma teised lapsed:

- 1) Konstantin Nikolajewits, Suurwüsti, sünd. 9. Septbril 1827.
- Emma Proua Aleksandra Iosepowna, sünd. 26. Jani:ku p. 1830.

Nende lapsed, Suurwüstitid:

- Nikolai Konstantinowits, sünd. 2. Künla:ku p. 1850.
- Olga Konstantinowna, sünd. 22. Leikuse:ku p. 1851.
- Wera Konstantinowna, sünd. 4. Künla:ku p. 1854.
- Konstantin Konstantinowits, sünd. 10. Leikuse:ku p. 1858.
- 2) Nikolai Nikolajewits, Suurwüsti, sünd. 27. Julil 1831.
- Emma Proua Aleksandra Petrowna, sünd. 21. Mai:ku päwal 1838.

Nende laps:

- Nikolai Nikolajewits, Suurwüsti, sünd. 6. Salwe:ku p. 1856.
- 3) Mihail Nikolajewits, Suurwüsti, sünd. 13. Oktobril 1832.

Temma Proua Olga Weodorowna, sünd.
8. Mihkli:ku p. 1839.

Nende laps:

Nikolai Mihailowits, Suurwürsti, sünd.
14. Aprili:ku p. 1859.

4) Maria Nikolajewna, Surewürsti Printsess,
Leihtembergi Printsi Maksimiliani leß:proua,
sünd. 6. Augustil 1819.

Temma lapsed:

Würstid ja würstinad Romanowski, Leihtembergi
Hertsogid ja Hertsoginad,

Würst Nikolai Maksimilianowits, sünd.
23. Juli:ku päwal 1843.

Würst Eugen Maksimilianowits, sünd.
27. Januari:ku päwal 1847.

Würst Sergei Maksimilianowits, sünd. 8.
Tetsembri:ku päwal 1849.

Würst Georg Maksimilianowits, sünd.
17. Webruari:ku päwal 1852.

Würstina Maria Maksimilianowna, sünd.
4. Oktobri:ku päwal 1841.

Würstina Eugenia Maksimilianowna, sünd.
20. Martsi:ku päwal 1845.

5) Surewürsti printsess Olga Nikolajewna, Wür-
tembergi Printsi Karl Wridriß Aleksandre
proua; sünd. 30. Aug. 1822.

Helena Pawlowna, Würtembergi Printsess, Suur-
würsti Mihail Pawlowitsi leß:proua; sünd.
28. Tetsembriil 1806.

Temma laps:

Katarina Mihailowna, Meßlenpurri:Strelitsi
Hertsogi Georgi proua; sünd. 16. Aug. 1827.

Anna Pawlowna, Suurwürsti Printsess, Hol-
landi:ma kunninga, Willemi II. leß:proua
sünd. 7. Jan. 1795.

Sobbose, weisse ja kauba-ladad.

I. Cesti-ma Rubbermangus.

Tallinnas: 1) Jani:ku 20maß päwaß ku otsani. 2) Mihkli-
ku 26mal, 27mal ja 28mal päwal.

Rakwere: linnas: 1) Reäri:ku 27mal ja 28mal päwal.
2) Jani:ku 16mal ja 17mal p. 3) Mihkli:päwal.

Paide: linnas: 1) Künla:ku 3mal päwal. 2) Jani:ku
25mal päwal. 3) Mihkli:ku 10mal ja 11mal päwal.

4) Talwe:ku 8mal ja 9mal päwal.

Saabsalo: linnas: 1) Reäri:ku 10mal ja 11mal päwal.
2) Mihkli:ku 14mal ja 15mal päwal.

Paldiski: linnas: 1) 2ßel ja 3mal Künla:ku päwal.
2) Mihkli:ku 21mal ja 22mal päwal.

Lihhola: linnas: 1) Esmaßpäwal enne Wastla:päwa.
2) Mihkli:ku 24mal päwal.

Raplas: 1) esimesßel reßel pärraß Mihkli:päwa. 2) kol-
mandamal reßel pärraß Reäri päwa.

Reblaßtes: 1) Mihkli:päwal ja kaks päwa se järrele.
2) Reäri:ku 23mal ja 24mal päwal.

Perjama-kirriko jures: 3mal Kristusse tullemise Pühhal.
Orgital: Neäri-ku 7mal ja 8mal päwal.

Kolloweres: Neäri-ku 17mal ja 18mal päwal, ja Wina-
ku 4mal ja 5mal päwal.

Jõhwiis: Mihkli-ku 24mal ja 25mal päwal.

Keila-kirriko jures: Mihkli-p. ja kaks päwa se järrele.

Jõelähtmes: nädal pärast Mihkli-päwa.

Ue-mõisas Süd-Harjemaal, **Kuiwajõe-kõrtsi jures** 14mal,
15mal ja 16mal Mihkli-ku päwal.

Rubbermango lohto lasso järrele ei olle lubba, ei
laupäwal egga pühapäwal lata piddada, waid,
kui nenda juhtub, peab sedda teise nädala esimes-
sel argipäwal petama.

II. Lihwlandi-ma Rubbermangus.

Larto-linnas: 1) Suur saksa laat, hakkab pään pärast
3 Runninga päwa, petakse 3 nädalat. 2) Peetri-laad,
29mal Jani-ku p. 3) 9mal Mihkli-ku p. 4) Mihkli-
laat 29mal Mihkli-ku päwal.

Perno-linnas: 1) 20mal Heina-ku p., saksa laat; petakse
3 nädalat. 2) Weitse- ja hobbuselaat (Esmaspäwal ja
Teispäwal enne Mihkli-päwa. Kolmas laat petakse Es-
maspäwal ja Teispäwal pärast 3mat Kr. tullemise P.

Wissandi-linnas: 1) Saksa laat 2sel Künla-ku p. 2) Jani-
päwa laat. 3) Mihkli-laad 24mal Mihkli-laad 24mal
Mihkli-ku päwal.

Kurresare-linnas: 1) 2mal Künla-ku p. hakkab suur
saksa laat; petakse 12 päwa. 2) 15mal Mihkli-ku p.
hobbose- ja weitselaat, petakse 3 päwa.

Werro-linnas: 1) 22mal Künla-ku päwal suur saksa
laat, 8 päwa. 2) Jani-päwal. 3) 24mal Mihkli-ku
päwal. 4) 10mal Talwe-ku päwal.

Balga-linnas: 1) Saksa laat hakkab 2sel Künla-ku p.,
petakse 8 p. 2) Jani-päwa laat. 3) Mihkli-laad 29mal
Mihkli-ku päwal. 4) Mardi-päwa laat.

Wastse-linnas: Mihkli-päwal.

Abja-mõisas: Mihkli-ku 2sel ja 3mal päwal.

Antso-mõisas: Mihkli-ku 14mal päwal.

Audro-mõisas: 1) Rede enne Wastse-päwa. 2) 17mal ja
18mal Mihkli-ku päwal.

Selme-mõisas: 15mal Leikusse-ku päwal.

Käo-mõisas: 10mal Porri-ku päwal.

Kantso-mõisas: 30mal Rukki-ku päwal.

Kastna-mõisas: 5mal Mihkli-ku päwal.

Killingi-mõisas: 1sel, 2sel ja 3mal Mihkli-ku päwal.

Kirrepeäl: 17mal Mihkli-ku päwal.

Koorte-mõisas: 15mal Mihkli-ku päwal.

Waste-mõisas: Porri-ku 2sel ja 3mal päwal.

Kosse-mõisas: 24mal Rukki-ku päwal.

Lustiwerre-mõisas: 15mal Porri-ku päwal.

Wõnniste-mõisas: 10mal Mihkli-ku päwal.

Moisefaste-mõisas: 10mal Leikusse-ku päwal.

Mustwees: Mardi-päwal.

Põltsamaal: 17mal Mihkli-ku päwal.

Põrawerre-mõisas: 13mal Mihkli-ku päwal.

Näppinas: 4mal ja 5mal Mihkli-ku päwal.

Rõssi-mõisas: 24mal Leikusse-ku päwal.

Rõuge-mõisas: 8mal Mihkli-ku päwal.

Senno-mõisas: 21mal Mihkli-ku päwal.

Tarweste-mõisas: Peetri-päwal.

Westi-mõisas: 15mal Porri-ku päwal.

Narwa-lin peab linna, weitse ja hobbose-lata 5mast kuni
9ma Künla-ku päwani — ja 20mast kuni 23ma Mihkli-
ku päwani.

Lugemised.

Kalendritegija teretab lugijaid:

Kalendritegija ja kalendrilugijad on mõlemad teine teisega tuttavad, ehk hoopis sugulased, kalendritegija toob oma raamatukese lugijate kätte ja palub neid waderiks tulla, et oma lapsukesele, mis tema esimest korda on ilmale toonud, nime peale panda. Olgu se nimi hea ehk kuri, laidu ehk kiidu sõna, iga kalendritegija on lapse isa, lugijad wäetima waderid. Sellepärast koguni sõbra moodi astub mees teie sekka ja ütleb: Tere kaa, kulla waderid, wõtke mu pojukese lahke südamega wastu, ja on temal weel mõni kõlwatu ehk paha wiis külles, noh, siis ärge pahandage endid üleliiga, tema on ju alles noorukene ja ei mõista alati naeratada, waid ajab kaa mõnikord nutu pilli. Noh,

saab seks korraks, mõistlik lugija on wist juba aru saanud, et mina olen kalendritegija ja tema ise minu kallid waderimees, ja et me mõlemad teine teisega peame ilusaste sõbrust pidama, nõnda kui se tuttavate ja sugulaste wahel kohus on.

Kohwejoogist.

Kalendritegija ja tema wader teawad mõlemad wist wäga häästi, mis asi kohwe on, kes ise teda ei ole katsunud, on ommeti temast kuulnud, ja seda mõistab igaüks, et tema üks kena magus jookaeg on, kelle peale mõeldes suu korjab wet täis. On nüüd se teadmine kõigile selge, wõib ommeti waderite hulgas inimesi olla, kes weel ei tea mitte, kust poolt kohwe tuakse ja kuidas wiisi teda tehakse, ehk kes hoopiski mõtlewad, et kohwet otsegu piima ühe wõõramaa elaja udaratest lüpsetakse, ehk wee moodi kaewust tuakse, ehk koguni et ta nagu mahl kewade ajal puist wälja jooseb. Nende heaks, ja

kõikide kasuks, kes ei karda liigteadmist ja tarkust inimesele kahju tegema, tahab nüüd kalendritegija kohwist laiemat ja pikemat seletust anda, ja waderid kuulgu pealt ja pangu tallele, mis tähele panemise väärt on.

Mitu sada penikoormat maad meist eemal, just Juuda maa lõunapoolsel piiril on üks märka lai ja suur maakond, Araabia maa nimi. Seal elab üks kaunis rahwus, kel muud wiga ep ole, kui et naad puhas Mohamedi usku, ja et naad meie armast Ünnistegijat ei tunne. Se rahwas on kohwe peremehed, sest nende juures kasvab puu, mis kohwe puuks nimetatakse. Se-sama tore puu on 2 ehk 3 süllda pik, ja lehed on tema külses pajulehtede moodi, aga wäha suuremad ja laiemad; wihma ajal, mis soojal mail talwe kohta tuleb armata, ei aja puu ennast mite paljaks, waid jääb aasta otsa oma lehtedega ehitatud kui peigmees pulmapääwal. Puu on alati walgid magusa haisuga dielesi täis, kust aega mööda weikesed pitkergused marjad wäljatulewad, kel otse kui

kirsimarjul punakas mage liha ümber on. Marja sees on hernesuurune ehk wäha suurem pitkergune iwa, kellel õhufene nahk ümber, kui seda nahka katki tehakse, kukuwad kaks halli iwwakest wälja, mis kohwe iwadeks ehk kohwe ubeks hüüta, ja neist saab se joomaaeg tehtud, mis nüüd igal poolel juakse. Sest et puu ühtepuhku õitseb, võib kolm korda aastas kohwemarju korjata, on juba hea hulk koos, panda neid pääwa käte kuuwama, senni kui liha on hoopis abrats läind, siis trullitakse neid suurte puu ehk kiwivõllidega, nõnda et liha küllest ära läheb ning õhufene nahk katki murrab. On iwad sedawiisi omast koorest peastetud, kuuwatatakse hoopiga weel ükskord, siis tuulutakse neid, senni kui kõik nahatükikesed tuule läinud, ja siis panda iwad kotti ja hoitakse, kunni laewad tulewad neid omale maale ärawiima. Ennemuieste oli Araabia maa kohwe päris maa, aga nüüd kasvatakse kohwe puud ka muu kohtadel, kõige enamiste Vääne India maal ning lõunapoolses Ameerika

maa jaus; sealt tuakse iga aasta mitu ja mitu laewatäit meie maale, sest, kas Euroopa maal kohwet wäha pruugita!

See küll, ütleb mõni mees, aga mis saab siis kohwega, kui me' teda jua tahame, ega meie ommeti hakka iwi nährima? Noh, se on pea öeldud, iwad küpsetatakse ilusaste pruuniks, siis panda küpsetatud sigorid ehk odre hulka, jahwatatakse mõlemad peeneks, seda prügi keedetakse katlas, kui paremat riista ei ole, ja kohwe on walmis, muud kui jooma himu otsa. Mõni perenaene ehk pereemand hakkab nüüd wist nurisema ja ütleva: kas sa näed ninatarka, meid õpetama ja juhutama, kuidas tuleb kohwet teha, tohoo! Kulla noorikud, palun mina, andke andeks, pidin kaa ifa mõned sõnad sest asjast rääkima, muidu ei oleks mu jutul saba olemas, ja seda tean ma kaa, et mitukorda kõige osawama perenaese kae al kohwe on küpsetares mustaks läinud ja hoopis ärapölenud, nõnda et koertelegi enam ei kõlwan anda, noh olgu peale, mis kalendritegijal sellega tegemist.

Ugaühel asjal, olgu ta hullem kui hul ehk targem kui tark, on oma alustaja olnud, muidugi kohwejoomisel kaa, se-pärast tuleb nüüd kaa mõnda tähendust anda, kuidawiisi ning millal kohwet hakati joomaajaks pruukima. Räägivad wana rahwas ja ütlevad kohwe joomist Araabia maal pool wiet saa aasta eest alustatud olewa ja ons asi sedawiisi sündinud: Oli üks mees ühe kopli peal, kus rohkest kohwepuud seisiswad, kitsi hoidmas; seda teab ju igamees, mis waen nende loomadega juhtub olema, mis wallatumad ja üleemeelised nemad alati on, muud kui tee silmad lahti, et metsa ei lähe. Mehel ei olnud se asi kaa mite teadmata, aga siiski pani ta imeks, et tema kari oli hoopis hulluks läinud, mite ükski pääwa ajal waid kaa ööse tallis hullasid ja mõllasid need häbemata loomad ja ei annud enesele ega karjatsese sugugi rahu. Wiimaks läks mees oma isandale häda kaebama. Se-sama mõistlik inime mõtles warssi, ega minu kitsed ei ole teise wiisi ehk meelega loodud kui muud kitsed,

Kes teab mis asja pärast nemad hakanud seda hullust ja hullamist tegema, läks wälja, katsus hoolega karjamaad läbi ja leidis sealt hulga kohwemarju maas. Tema noppis mõned üles, pani neid weega tulele, ja kui nemad küllalt olid keedetud, katsus, mis magu weel pidi olema, magu oli hea küll, ja mees pani imeks, et ta weri soontes nagu rutemine hakkas liikuma ja und ei tahtnud koguni ta silmi tulla. Nüüd mõistis mees koha, mist kitted olid nii hulluks läinud, se oli kohwemarjade süü, mis loomad rohuga segamine olid sõõnud.

Sesama isand oli ühe loostri walitseja, kus mitu munka olid endid kokulõõnud Mohamedi usu kombid mõõda oma Jumalat ja waleprohwetit õõd ja pääwad teenima. Sagedaste pidiid need mehed õõse ülestõusma palwele, aga uni oli magusam, ei wiitsind nemad ehk koguni mite ülestõusta, ehk tulid hoopis unised oma Jumala kotta, tehku walitseja mis taht. Nüüd hakkas mees oma alamatele kohwejoogi heaks kiitma, nemad katsusid teda ja ennae, mungad olid edespidi nii ärkad ja terased õõ

ajal kui kassi pojad. — Ehk nüüd küll meie juures, kus kohwe enam nii rammus ja kangge ei ole kui oma pärismaal, ja kus teda enamiste juakse sigorite ehk odrega segamine, kohwejook enam nii suurt asja ei tee, peab ta ommeti inimese südamerõõmsamaks ja meele ning mõistuse nagu terasemaks tegema. Seda teawad nii mitu naesterahwast, kelle suu juba muidu nii lai on kui kesa-wälja mulk, ja kellele niisugust teele niisutamist hoopis waja ei oleks; nemad joowad hea meelega kohwet, sest jut peab süis nagu ladufamine ning lõbusamine jooksuma.

Euroopa maal ja isiaranis Saksamaal on kohwejoomine ülewäaga pruugitamaks läind, olgu mees suur ehk weike, rikas ehk waene, kohwet peab temal igapä õllema, muidu on häda käes.

Teada muidugi et rikkamad inimesed kallimat sugu wi oma joomaaja tarwis pruugiwad, kes waesemad, lepiwad alwema jooga, ja kel hoopis jõudu ei ole, joowad paljast sigorimet, mis nende meelest kohwega ühte läheb. On Saksamaal waeste inimeste hulgas

Kaa mõningaid, kes pääwa otsa oma pead kohwega toidavad ja enamiste muud ei söö kui ainaüksi leiba ja kohwet. Muidugi se toid eiidu wäärt ei ole, sest et kohwejoomine inimesele sugugi rammu ei anna, ja mõnikord mõib temale koguni kahju teha, ommeti peawad waesed inimesed temaga rahul olema, sest, mis sa teed, kui kehwas teist toitu keelab.

Meie maal on kohwejoomist veel wäha leida, Saksarahwas ja need maarahwa seast, kes enam Saksa wärki elada püawad ja kel suurem jõud on, pruugivad küll seda jooma- aega, ja kes kord on katsunud, mis magus ta on, peawad temast suurt lugu, siiski hoid- ku mind Jumal seda maiust meie armsa maa- rahwale soowimast ja heaks kiitmast. Kalen- dritegija paneb seda inimest kõige rikkamaks ja õndsamaks, kes wähaaga mõistab leppida ja leiwakoorkene kaks leeme kausi juures otse nii rõõmus on, kui rikas mees oma maiustega kohwelaua taga, — kas pole tõsi, kulla wa- derid? —

Ommeti ei sünni mite seda kiitmata jätta,

mis mõned tähelepanija inimesed räägiwad, nemad ütlewad, et wiinapruukimine seal kohal peab ika wähenema, kus kohwejoomine kosub. Olgu se jut tõsi ehk wale, seda ommeti ei wõi ükski salata, et Saksamaal, kus rohkemine koh- wet pruugitakse kui meil, inimesed ei pooltkei nii hullud ei ole lahkumisele ja wiinajoomisele, kui meie maa inimesed, kes nagu mesilased selle surmajooigi kallal nõiawad ja oma ihu ning hinge terwise temaga suutumaks rikuwad. Noh, olgu peale, kas sest asjast on wäha räägitud ja kirjutatud, ei maksagi enam teda nimetada; waderid teawad kõik seda wäga hästi, ja on wist kaa nende hulgas mõned, kes ajuti rohkesti seda Jumala wilja pruugivad ja en- did täis joowad. Jah, ütlewad nemad, inimesed peab ommeti mõnikord rõõmus olema, süda tarwitab finnitust, ja jut ei taha mite nii wo- linal joosta, kui keelewärawad hoolega niisu- tatud ei ole. Nendele wastab kalendritegija: Kulla waderid, lahkuge kohwet, kui te ilma lahketa olla ei mõista, aga jätke wiin maha, wiitne eb ootja waeseks, müüja ja tegija rikkaks!

Jānes ja hunt.

Jānes tiitis hundile:

„Ei ma enam karda lambaid.“

„Kuula imed, poisike!“

„Naeris hunt ja näitis hambaid.“

„Baat' seal lambakarjake,

„Mine, jookse temast läbi,

Aga hoia, — ära tee

Mite enesele häbi!“

Jānes hakkas minema, —

Lambad seisiswad kõik tungis,

Nägid teda tulema,

„Baht'sid peale, silmad pungis.“

Jānes rutu tagasi, —

„Sest ta julge süda kohkus,

Kasi jalgu, — naeris nii,

Et wast moka katki lõhkus.“

Sestap jāneksel nüüd kaa

Mot on alles lõhki praegu; —

„Kulla naesed,“ palun ma,

„Arge naerge ilmaaegu.“ —

Haige kuningas ja karjane.

Üks uhke Kullamaa kuningas jäi raskestest haigetest, tohter tuli, wangutas pead, ei leidnud kuskilt abi. Kuningas, kellel suremine üks hoopis wastane asi oli, tahtis hea meelega veel tükikese aega elada, sellepärast saatis usinalt oma teendrid wälja ja käskis igalt poolt kõik targad ja arstid kokukutsuda, ehk leiawad nemad paremat nõuu. Rogus siis kaa hull tarku mehi koku, need rääkisid üht ja teist, katsusid kõik tembud ära, ei midagi, haigus läks ita ränggemaks ja targa meeste nõu ita kitsamaks. Wiimaks tuli, kes teab kust maailma otsast, üks hirmus tark ja kuulus arst, ehk hoopis Soome tuuletark ise, kes oma ammeti põhjani mõistis, läks kuningga juure, katsus tema haigust hoolega läbi ja ütles siis: „Jah, auulik kuningga herra, teie haigus on küll surma haigus, aga siiski mõite jälle terweks saada, kui teie ühe inimese sargi selga panete, kellele üks täieste õnnelik ja mureta elu on antud ja kes

oma seisusega igapidi rahul on, — muidu on mu nõu otsas.

Haige kuningale oli se jut hoopis moka pärast kuulda, laskis warssi teendrid wälja ja laskis enesele seda särki muretseda. Mehed kõndiswad ühest mäest ülesse teisest jälle alla, ita edasi, ühest maast teise, uurisid ja küsisid kõik linnad mõisad läbi, ei saand ega saand üht inimest kätte, kelle särk oleks kõlwanud kuningale wia, tehku nemad mis taht.

No, eks ma ütles, nuriseb mõni lugija, teada muidugi mis nüüd tuleb, ei leita kuskilt seda õnnelik inimest ja waene kuningas peab arasurema; oleksid kuningas mehed mu juure tulnud, ehk wähest elaks kuningas minu sargi tõttu alles weel. Kallis wader, palun mina wastu, ära pahanda ennast ilmaaegu, ega minu jut weel otsas ei ole, pane aga ilusaste tähele.

Olid mehed endid oma reisimise ja otsimisega juba tüki aega asjata wõlitanud, juhtusid ükskord ühe nurme peale, kus üks lamba-

karjane rõõmsaste torupilli puhus. Mehel oli lamba nahka kasukas seljas, torupil kaendla al ja tükki 10 ehk 15 lammast oli tema ümber sõõmas ja lusti pidamas. Pea jõudsid kuningga mehed tema juure ja hakkasid temaga juttu ajama. „Mäe imed“, ütlesid nemad, „mis head sulle on juhtunud, et sul nii hea meel on?“ „No nüüd,“ wastas karjane, „mis ma ei pea rõõmus olema, koha terwe, süda kerge, lahke ja hõlpu elamine on mu kões, need lammad on minu oma, nemad toidawad ja katabad mind, mis wiga peaks mul olema?“

„Wõi nõnda“, ütlesid mehed, „kas tahad meiega kuningga juure tulla, küll saad näha mis hea elu tema juures on.“ „Kas tagaparemaks“, hüüdis karjane, „mis mul tema juures otsimist, mu seisus on juba kaunis küll, ei tarwita ma teie heldet soowimist.“ Ennää, mõtlesid mehed, niisugust meest otsime meie ju kauagi rääkisid siis temale oma kuningga haigusest ja ütlesid: „Sedak sedak wiisi seisawad asjad, et anna meile oma särk laenuks, küll kuningas seda sulle tasub auusaste.“ Karjane

jai kuulma. — „Mehed,“ ütles ta, „hea meelega laenaksin ma kuninggale ehk poole tosinat särka, kui se temale mõiks abi saata, aga wadake ise, kulla inimesed!“ tema tegi oma kassuka lahti, ja, sina kallid aeg, mehel ep olnud särki olemas, mis nüüd teha?

Nüüd mõni ninatarf lugija warsti wahetel rääkima ja ütles: „Mäe hullu, mina oleksin nende asemel särki ostnud, karjasele selga pannud ja siis kuninggale kätte wiinud, siis oleks temal olnud, mis ta süda taga nõudis.“ Mina koostan selle peale: „Rahju et meestel nii tarku nõuandjaid ei olnud, aga olgu mis on, mehed ei teinud seda mite, waid läksiwad jälle koju, rääkisid oma lugu üles, ja kuninggas furi ära.“

Sut on nüüd otsas, aga kannatage weel filmapilt, kulla waderid, olete üle koera saand, kütap siis kaa üle koera sawa jõuate, — mis ma pidin küsima? Jah, mispärast maa ilmas, Sumal paraku, nii wäha õnnelised inimesed on? Mina koostan selle peale oma tillukese külamehe

mõistust mõdda: Eks mite ita sellepärast, et inimesed ei tea, mis tuleb tõe poolest õnneks armata. Kõl otsiwad ja päriwad nemad ni hooleaste kui wäha mõiwad õnne järel, sõidawad kõik maad mered läbi, tükivad maa põhja, et kulda ja hõbedat kätte saada, aga taewa poole waatab armaste keegi, ja sestap tuleb, paraku se asi. Jah tõeste, kulla waderid, olgu teil särk ehk olemata, meie ainus õn on Sumala rahu südames, ja meie süda on rahuta alati, senni kui ta Sumala sees puhkab ja rahu leiab, ja seda rahu ja õnne soomib Kalendritegija uelks aastaks eluotsani kõikide oma waderitele, lelle poegadele ja täditütardele kalliks päranduseks. Sumalaga!

Lühikesed teadused Tallinna Luteruseusu kirikuteest.

Seda on nüüd juba ligi 600 aastat, et meie Eestirahwas ristirahwaks saanud. Meie esiwanemad olid alles ebajumalate kummarda-

jad kui Taani-rahmas ja Sakslased meie maale tulid, sellepärast oli nende esimene mure igale poole kirikuid ehitada ja rahwale õpetajaid muretseda. Aga wanal ajal seisis meie maal mõõd arma tuppes, üks sõakära teise järel müras üle meie isamaa. Arma jäi seal üks kirik lõhkumata ja riisumata, nõnda et nende wanad raamatud ja paberid enamiste koid on ära kadunud. Sinaakirikud üksi olid linna kõrge müüride ja wallide warjul enam hoitud, ja sellepärast on mõni neist kirikutest meie päivil peaaegu nõndasamuti weel kui mõne saa aasta eest. Hakkame siis nendest peale.

Sinaakirikud on, nõnda kui suurem hulk maakirikuid, enne katoligikirikud olnud, sest wast 335 aasta eest on Luteruse usu-õpetus meie maale tulnud. Sest se siis tuleb et wäga palju kiriku-riistu ja piltisi weel katoligi-aega meele tuletawad.

Rõigewanem Tallinna kirik on tänine **Maakirik** (Püha Waimu kirik). Temast on lugeda, et ta juba enne 1284-at aastat ehitatud on, ja

wanast saadik Tallinna Raaduse kael olnud. Müüdi weel tuleb Raaduse-kohus senna 2 korda aastaks koku, esimene kord Nääri-kuu hakatusel, oma kohtupidamist palwega peale hakama ja teine kord, Jõulo-kuus, Tooma püha oma kohtupidamist seks aastaks pühal kombel lõpetama. Altari-pilt on üks wäga kalliskunstlik töö, ja palju wõõraid reisirijaid käinud seda waatamas. Pilt tähendab Püha Waimu wäljawalamist. Reskpaigas seisab püha Maria, käd üles tõstes, mõlemal poolel seisawad, 2 reas, pühad Apostlid. Wasakut kät on püha Elisabet näha, tema kõrwas — katoligi usu järel — püha usumõitja Wiktor, pare matkät on püha Taani-kuningas Olaus, kes ühe musta mau furnuks tallab. Se tähendab et tema pagana-usku ärawõitnud, sest se kuningas on kõige oma walitsuse ajal (1018—1033) rohkestest ristiusu wäljalautamise eest hoolt kannud, mis eest pärast tema surma Paapst teda pühaks tõstis. Tema kõrwas seisab püha Maria ema — püha Anna. Pildi al on aasta-nummer 1483.

Wanal ajal on peale tänise Maa-kiriku Rõismäel, Kalamaja ligidal üks weike Soome- ja Gesti-kirik — **Trunta-kabel** olnud. Se sai 1438 ehitatud ja 1571 Rootsi-ajal sõa pärast äralaotatud.

Pärast seda oli Soome- ja Gesti-kirik Toompää-lossi peal ja wiimaks sai Tõnismäe peale üks isearaniis Gesti-kirik ehitatud. Seda hüüti kuningga nime järel **Kaarle-kirikuks** ja se sai 1670 ehk 1671 aastal 4-mal Kristuse-tulemise pühäl sisse-pühitsetud, ja oli kohe Euteruse-usu kirik. Kaarle-kiriko kogodusesse loeti kõik Gesticlased, kes Toompää krundi peal elasid ja mõned ümberkaudu wallad, kaa oli selle kiriku järel üks kabel: **Mohunõmme Jaagupi-kabel**, mis 1711 aastal, pärast Kaarle-kiriko äraautamist, Altlinna Maa-kiriko juure mõetud sai. Selle kabeli kiriko-aed, Pirita-kloostre juures, on weel alles, kuhu mõne aasta eest kogodus kellatorni ehitanud, mis 1848 aastal 8-mal Leikuse-kuu pääwal sissepühitsetud sai. Kaarle-kirik sai 1710 aastal 22 Leikuse-kuu pääwal, kui Wenewägi wiimist korda Tallinna

al oli, linna walitsuse käsu peale kõige alemiga arapõletatud. Kogodus jäi küll weel koku ja Toompää Hospitali kirikus sai jutlust tehtud, aga pärast seda aega nemad heitsid Altlinna rahwaga ühes kogodusesse koku ja on tänini koku jäänud.

Olewesti-kirik.

Milla seda kirikut hakati ehitama, ei ole mite truište teada, oma nime on tema püha kuningga Dlausi järel saanud, ka oli selle piiskopi nimi, kes seda kirikut lastis ehitada, Dlaus. 1433 aastal põles koguni Tallin ära ja Olewesti kirik kaa. Pärast seda aega senni kui 1524 aastani, kus Euteruse usuõpetus meie maale asutati, ei ole sest kirikust mite teadust. Sel nimetatud aastal, Riistileidmise pääwal sai Olewesti-kirikus nõnda kui kaa Nigolasti ja Maa-kirikus, esimest korda Euteruse-usuõpetuse järel Jumala-teenistust peetud. Toompää-kirik jäi weel 1565 aastani Katoligi-piiskopi kätte. Enne oli Nigolasti-kirik Tallinna peakirik olnud, aga Euteruse-usuõpetuse sead-

mise ajast saadik jäi Olevisti-kirik Vinna pea-kirikuks. Esimene Superintendent oli Magister Bok, keda Vuter isi selle ammetisse soominud. Raekojas hoitakse veel Vuteruse oma kääkiri, mis tema selle õpetaja pärast Tallinna Raekohtule kirjotanud. Selle kirikule on oma pitka ea sees mõni suur õnnetus juhtunud. 1625 aastal lõi pitkne torni sisse, ja kirik põles ära, aga sai 1628 aastal jälle uueste ülesehitatud. 74 sülda kõrge torn sai 1651 aastal valmis. Pärast seda on pitkne veel 1693, 1698, 1700, 1707, 1719, 1736 ja 1815 aastal kiriko sisse lõõnud, aga tuli sai ifa Jumala abiga kustunud. 1820 aastal 16. Jaani-kuu päeval homiku kel 1 lõi pitkne viimist korda torni sisse, ja se uhke kallis Jumala-koda, keda maa-rahvas „Vinna auuks ja iluks“ hüüdis, põles üsna ära. Õnnis Keiser Aleksander I. halastas oma wana linna peale ja andis 1825 aastal käsku, kirikut kroonu kulu peale uueste ülesehitada. Nõnda se kirik tõusis jälle tuhast ni kena kui enne ülesse ja sai 1840 aastal 16-mal Jaani-kuu

päeval sissepühitsetud. 1843 aastast saadik saab seal jälle jutlust peetud. Torn on nüüd 437 jalga ehk 73 sülda kõrge. Olevisti-kiriku kütles on üks kabel, Saksa-keele „Bremer-Kapelle,“ — mis üks endine Tallinna rikas kaupmees Hans Paulsen oma kuluga on lasknud ehitada. Seest poolt on kabel nõnda kui kirik üsna uus. Väljaspoolt, pitka-ulitsalt waadata, on kabeli seina peal 8 kiwist raiutud pilti, need tähendavad Jeesuse Kristuse kannatamist; piltide wahel, kus nüüd üks tühi koht on, seisnud enne Jeesus risti peal. Piltide al on nago üks haud müüritud, haura kaane peal on üks surnu-keha wäljaraiutud, se kiri mis seal haura peal enne olnud, on üsna arafustunud, nüüd võib üksi aga veel need sõnad üleslugeda: „Ärgo suuruštago ennast keegi, sest kui suits on inimese elu.“ Selle järel seisab aasta-nummer 1513, ühe pildi al on nummer 1514. Enne on seda ifa hauaks arwatud, aga nüüd on wana kirjadest leitud, et se aga on nime-mälestuseks senna ehittaud, ja et kabeli ehitaja kiriko paranda alla on saanud maetud, kuida se ennemuistne pruuk oli.

Nigulasti kirik.

Se kirik on 1317 aastal ehitatud ja on püha piiskopi Nigola järel oma nime saanud. 1681 aastal sai kiriku torn mahakistud, sest et oli wiltu maunud. 1695 aastal oli torn jälle valmis, kuda tema praego seisab. Seestpidi on kirik peaaegu veel nõndasamuti, kuda Katoligi ajal. Teised kirikud riisus rahvas oma rumaluses 1524 aastal tühaks, sest et arvasid Jumalat auustada kui kirikute seest kõik äraautaksid, mis seal veel Paapsti-usku meele tuletas. Just õhtu enne seda päeva, kus Tallinna kirikutes esimest korda Luteruse õpetuse järel Jumala-teenistust peeti, kogus rahvas endid kogu, tungis kirikutesse, ja hakkas lõhkuma ja riisuma, mis kätte juhtus. Mõni mõttis ka oma kaasa, mis raha wäärt oli, aga wanad raamatud räägivad, et need suguseltsid, kellele sest kiriko warast midagi saanud, suutumaks hukka läinud. Paar päewa selle järel rahvas rõhus ka Nigulasti kirikusse, aga üks kiriko-wõõrmünder oli nii tark olnud,

et ta need kõige paremad kiriko-riistad enne nende eest oli hauakambre, kiriko põranda alla, arapetnud ja ukse luku sisse tina walanud. Altar on nagu Maa-kirikus, kapi moodi. Reekpaigas on 32 Katoligi 4 püha-kuju, puust nikerdatud, ülekullatud ja maalitud. Nende wahel seisawad 36 wähemat kuju, nende keskel on kuningas Taawet. Kapi uste peale on Katoligi püha-meeeste elukäigid maalitud. Altari ligi on müüri sees üks koht, raud trellid ees, kus süüalused inimesed Jumala teenistuse ajal pidid olema. Enne olid kõik kiriku-seinad mõisniku-wapnaid (suguseltsi-pits-serid) täis, nagu nüüdki veel Toompää-kirikus, aga kui Nigulasti kirik 1846—1848 aastal parandatud sai, mõeti need mis wäga wanaks olid läinud, wälja. Kantse ukse wastas on Tallinna esimese Superintendendi Magister Bokki pilt, kuda tema oma surmawoodi peal on. Altari wastas seisab üks $1\frac{1}{2}$ sülga kõrge pakš mitmearuline wast lühter, seda on wanal ajal üks kogoduse liige kirikule kinginud. Kõrwabelis, mis hoowi pool on, rippus enne üks

wana kuulus pilt, surnu=tants nimetatud. Muud se on, kiriko=uksest sisse tulles, paremat kät orilate kõrmas seinale peal. Se pilt tähendab seda, et surma eest keegi ei pease; — manal ajal pandi niisugused pildid suurte katkude järel rahwa mälestuseks ja õpetuseks kirikutesse ülesse. Pilt hakkab nende manitsuse=sonadega peale, et kiriko=õpetajad peavad oma karia eest häästi hoolt kandma. Teise salmiga ütleb surm kõige rahwale:

„Surmatantsule kutsun kõiki, Paapsti, Keisrit, ja kõiki kes maa=ilmas on, waesed ja rikkad, suured ja weiksed. Üstuge ete, ei aita kurwaastamine! Aga mõtlege igal ajal selle peale et häid tegusid teha toote, et teie patud tase saavad, sest mino wile järele peate kõik tantsima. Surmal on ka wile kões, ja teise kääga ta meab Paapsti oma järele. Siis on jälle surm maaltud ja tema kääst kinni Keiser, ja nõnda edasi: Keisri prõua, Ülem=piiskop, Kuningas ja Piiskop. Muud ammetmehed ja seisused on enne ka wile üks teise järel maaltud olnud, ja iga pildi al õpetuse=sonad, aga

aegamööda on se kõik ära kadunud. Wiimaks tuleb weel kuulsa Dük de Kroatia ära kuwand ja matmata jäänud surnukehast nimetada, mis ühes käärkabelis kawa aega rahwale näidati. Se paik, kus kirik seisab, on wist wääga kuim, sest kirikuparandamise ajal leiti weel mitu niisugust kuitwiku. Dük de Kroatia oli Keiser Peeter Esimese kindral. Marwa lahingis 1700 aastal wõitis Rootsi=kuningas Karl 12=mas teda ära, wõitis teda wanggi ja saatis Tallinna elama, sest lin oli siis alles Rootsi walitsuse al. Aga juba 1702 suri tema ära, ja et keegi ei tahtnud matmise=kulu oma peale wõtta, jäi tema keha ilma matmata ühe käärkabelisse seisma. 1858 aastal sai waene mees ommeti wiimaks sennasama paika äramaetud. Kiriku ees on 2 haua=kabelit. Ühe on üks Landrat Kroot 1670 ehitanud, teise on ehitanud endine kindral=kubernör Holsteini Hertzog Peeter, kes 1775 senna maetud sai. Tema haua peal on kullatud wasest wõrsti=kroon näha.

Rootsi= ehk **Seegi=maja kirik** on kawa wana Jumala=koda, ehitamise aasta aga on tead-

mata. Enne oli tänine Kloostre-kirik Rootsi-kirik, aga 1716 sai Kloostre-kirik Bene-kirik, siis Rootsi-kogodus sai omale Seegimaja-kiriku. Seal on tähelepanemise väärt üks hal marmori-kiwi, uksest sisse tülles, esimese posti külge müüritud. Se on senna selle suure häda-aja mälestuseks ülespandud, mis meie maal 1602 aastal olnud, ja se kiri kiwi peal ütleb:

„Aastal 1602 oli siin maal suur leinamine; sõda, nälg ja hirmus kaff wihtas inimesi. Nälja pärast hakkasid inimesed üks teist sõmma, koerad ja kassid olid nende linnopraad. Jumala käsi oli raske inimeste ja maade üle, nõnda tema seisab pattude wasta, kui rahwas ei taha ennast patust pöörata. Sellepärast armad inimesed, kahatsuge südamest oma pattu, tuletage tihti seda õnnetust meele ja ärge arwage seda mitte walejutuks.“

Kiwi üle on üks ümmargune maaltitud laud, kus peal ka üks kiri on, mis teadust annab sest hirmsast nälja-aastast 1697. Laua ülema otsas ripuwad ühe weike lapsukesse luu-

fondid, — wana rahwas räägib, et üks wane ema on nälja pärast isi oma lapse ärasõdnud.

Sestsamast häda-ajast annab Nigolasti-kirikuraamat ühe salmiga nõndawiisi teadust:

Tuhat kuus sada ja kolm,
Suur ohkamine on meie maal oln'd,
Kes kattu ei kool'nud,
Näljast ei nõrken'd,
Sõas otsa ei saand,
Se wõib suurt imed kiita.

Kõik need nimetatud kirikud seisawad Tallinna Kunstooriumi al, keif muud kirikud Gestiimaal, nõnda ka Toompää-kirik on Maa-Kunstooriumi järele.

Tallinna **Toompää (Maarja) kiriku** ehitatamise aega arwatakse wäha enne ehk pärast 1240-at aastat. 1684 a. 6-mal Jaanikuu päawal põles kõik Toompää ja kirik kaa ära, 1686 a. esimese Jõulu-pühäl aga sai seal kirikus jälle jutlust tehtud. Altari kõrwas on kuulsa Rootsi-kindrali, Krahw Pontus de la Gardi haud, kes Gestiimaal Rootsi walitsuse alla wõitis. Haud on kasti-moodi walge marmori kiwist müüritud, haua kaane peal on Krahwi ja

Krahwi prõua kujud kiwist wäljaraiutud. Se kuulus mees uppus 1586 aastal Narwa jõe ääres, se laew, mis peal tema sõitnud, olnud wäga wana ja lagunenenud ääres, kui hakatud suuritükka lastma. Se õnnetus on ääres hõõr peal ühe kiwist wäljaraiutud pildi peal näha. Kirku ukse wastas hinggab Wene-kindral Greig, kes Keisri-prõua Katarina 2-se ajal Türgi- ja Rootsi-wäed ärawõitnud.

Tema kõrwas puhkab meie maa kuulus mees, Kindral Krusenstern, se esimene mees Wenemaalt, kes Wene-laewaga ümber kõige mailma sõudnud.

Maa-kiwikutele on wäga wähe nimetada, ääres ei ole veel kõik teadused neist korjatud ja ühtekõiku ülespandud. Kui aeg annab ehk jõuame edespidi meie armsa lugijatele neist jutustada.